

UVOD U BAZE PODATAKA

Predavanje 3

Kratki uvod

- Klasifikacija odnosa među entitetima **prema broju instanci** koje sudjeluju u odnosu
 - 1:1, 1:N, N:1, M:N
- ER model se prikazuje **ER dijagramom i dijagramom entiteta**
- Složeniji odnosi:
 - Involuirani
 - Podskupovi

Primjer ER dijagrama (1/4)

- Poslovno okruženje: **šstand na placu**
- Korisnički zahtjevi:
 - Prodajem voće koje nabavljam od dobavljača
 - Od svakog voća prodajem više sorti (primjerice, kruške viljamovke, abate i kaiser, jabuke jonagold i idared, ...)
 - Svako voće ima svoju nabavnu i prodajnu cijenu
 - U svakom trenutku me zanima koliko imam kojeg voća jer za svako voće imam količinu ispod koje radim novu narudžbu
 - Za svako voće imam nekoliko dobavljača

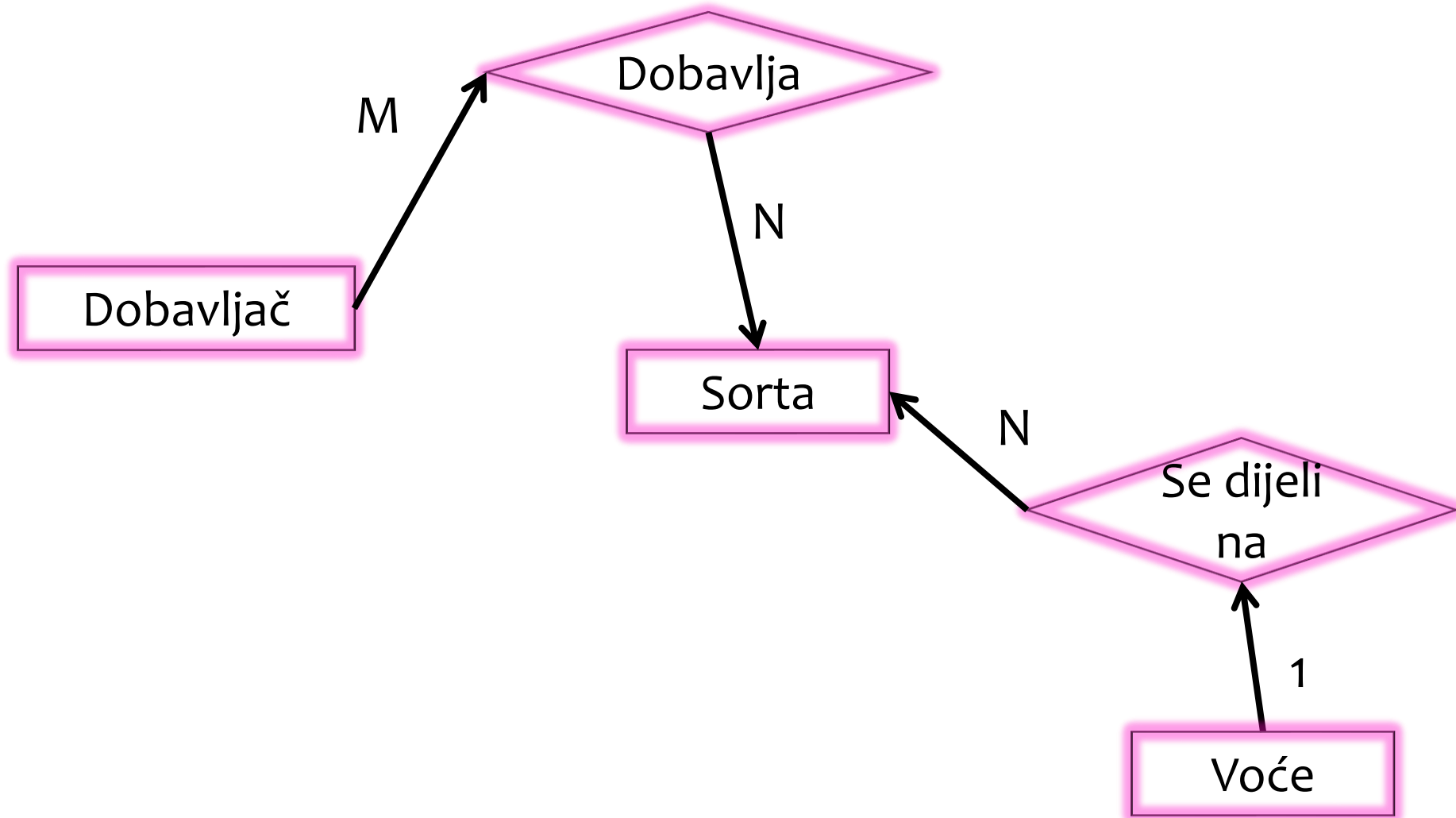
Primjer ER dijagrama (2/4)

- Je li sve jasno iz korisničkih zahtjeva?
 - Koji je odnos entiteta Voće i Sorta?
- Izmijenjeni korisnički zahtjevi:
 - Prodajem voće koje nabavljam od dobavljača ✓
 - Od svakog voća prodajem više sorti (primjerice, kruške viljamovke, abate i kaiser, jabuke jonagold i idared, ...) ✓
 - Svako ~~voće~~^{sorta} ima svoju nabavnu i prodajnu cijenu
 - U svakom trenutku me zanima koliko imam kojeg ~~voća~~^{sorta} jer za svako ~~voće~~^{sorta} imam količinu ispod koje radim novu narudžbu
 - Za svako ~~voće~~^{sorta} imam nekoliko dobavljača

Primjer ER dijagrama (3/4)

- Entiteti i atributi:
 - **Voće**
 - IDVoće, Naziv
 - **Sorta**
 - IDSorta, Naziv, Minimalna količina, Trenutna količina, Nabavna cijena, Prodajna cijena
 - **Dobavljač**
 - IDDobavljač, Ime, Prezime, Adresa, Broj mobitela
- Odnosi:
 - Voće **se dijeli na** sorte
 - Dobavljač **dobavlja** sorte

Primjer ER dijagrama (4/4)

Relacijski model

Povijest relacijskog modela

- Teoretsku podlogu je 60-tih godina 20. stoljeća postavio **Edgar Frank Codd** (19 August 1923 – 18 April 2003)
- Početne implementacije su bile spore i neefikasne
 - Relacijski model samo implicitno (pomoću atributa) naznačava odnose između instanci entiteta
 - Problem: treba vremena za uspostavljanje veza pri upitu
 - Prednost: **veze definira korisnik!**
 - Žrtvovano malo brzine za fleksibilnost
- Porast računalne snage omogućio razvoj komercijalnih **RDBMS**-ova
- Od sredine 80-tih postaje prevladavajući model

Terminologija

- Za isti element relacijskog modela postoji više naziva:

Matematički naziv	Naziv u relacijskom modelu	Tradicionalni naziv
Relacija	Tablica	Datoteka
N-torka	Red ili redak	Zapis
Atribut	Stupac ili kolona	Polje
Vrijednost atributa	Pojedinačni podatak	Ćelija

Tablica

- Osnovni elementi relacijskog modela su **međusobno povezane tablice**
- Svaka tablica obavezno ima:
 - **Naziv** koji je uvijek u jednini
 - **Strukturu** koju čine stupci (naziva se i **relacijska shema**)
 - **Podatke** koje čine reci

Tablica Drzava

IDDrzava	Naziv
1	Hrvatska
2	Njemačka
3	Bosna i Hercegovina

Imenovanje

- Sve elemente relacijskog modela ćemo imenovati slično kao varijable u C++
 - Pokušat ćemo koristiti samo slova engleske abecede
 - Svaki naziv će se sastojati od samo jedne riječi
- Primjeri:
 - Atribut **Mjesto rođenja** iz ER modela ćemo nazvati **MjestoRodjenja**
 - Atribut **IDDržava** iz ER modela ćemo nazvati **IDDrzava**
 - Entitet **Prodavač** iz ER modela ćemo nazvati **Prodavac**

Pojedinačni podatak

- **Pojedinačni podatak** (engl. *atomic data value*) je najmanji element relacijskog modela
- U tablici predstavljen **ćelijom**
- Ne može se rastaviti na dijelove bez gubljenja semantičkih svojstava
- Primjer pojedinačnog podatka:
 - Ime člana obitelji **Marko** – ima značenje
 - Sastavni elementi **M, a, r, k, o** – nemaju značenje

Stupac

- Stupci čine strukturu tablice
- Razlikujemo:
 - Stupci s jednostavnim vrijednostima:
 - Primjerice: **ImeRadnika**, **OmiljenaBoja**, **BrojCipela**
 - Vrijednosti u takvim stupcima su nedjeljive (pojedinačni podaci)
 - Stupci sa složenim vrijednostima:
 - Primjerice: **DatumRodjenja** i **AdresaPrebivalista**
 - Vrijednosti u takvim stupcima čine više pojedinačnih podataka
 - **DatumRodjenja** čini dan, mjesec i godina
- Složene stupce je moguće rastaviti na više jednostavnih – **iskustvo!**

Domena stupca

- Skup svih vrijednosti koje stupac može poprimiti
 - Kažemo da je stupac zadan na domeni
- Svaki stupac ima točno jednu domenu
- Primjerice:
 - Za stupac **BojaKose** domena je skup svih mogućih boja
 - Za stupac **Cijena** domena je skup svih realnih brojeva
- Više stupaca može imati istu domenu
- Primjerice:
 - **MjestoRodjenja** i **MjestoBoravka**
 - **BojaKose**, **BojaAuta** i **BojaFontaNaWebStranici**

Redak

- Stupci definiraju strukturu
- **Redak predstavlja podatak**
- Svaki redak sadržava po jednu vrijednost u svakom stupcu
 - Ako stupac nije obavezan, redak ne mora sadržavati vrijednost
- Svaki redak mora biti **jedinstven unutar tablice**
 - Mora se po nekim vrijednostima razlikovati od svih ostalih redaka u tablici (ključni atribut)
- Skup svih redaka u tablici čini **stanje tablice**
- Skup svih redaka u bazi podataka čini **stanje baze podataka**
 - Kažemo da baza može prijeći iz jednog stanja u drugo

Svojstva tablica

- Četiri osnovna svojstva tablica:
 1. Tablica ne može sadržavati dva stupca istog naziva
 2. Redoslijed stupaca u tablici nije bitan
 3. Tablica ne može sadržavati dva jednaka retka
 4. Redoslijed redaka u tablici nije bitan
- **Pogrešno** je pouzdavati se u redoslijed redaka u tablici:
 - U tablicu bilježimo slijetanje zrakoplova u zračnu luku, po jedan redak za svako slijetanje
 - Kako odgovoriti na pitanje: koji zrakoplov je prvi sletio nekog dana?
 - Ne smijemo se pouzdati u redoslijed umetnutih redaka

Ključevi

Uvod

- U relacijskom modelu koristimo **dvije vrste ključeva** za rješavanje dvaju problema:
 - Kako osigurati da je svaki redak jedinstven u tablici?
 - Kako povezati dvije tablice?
- Za osiguravanje jedinstvenosti u tablici koristimo **primarni ključ**
- Za povezivanje dviju tablica koristimo **strani ključ**

Primarni ključ

- Svaki redak u tablici mora biti jedinstven
- **Primarni ključ** (engl. *primary key*) čini jedan (ili više) stupaca čije vrijednosti su jedinstvene za svaki redak u tablici: ekvivalentno ključnom atributu u ER modelu
- Problem: može postojati više mogućih primarnih ključeva i svaki mogući primarni ključ se može sastojati od više atributa
- Rješenje: uvodimo surogatni primarni ključ
 - Nastaje preslikavanjem ključnog atributa iz ER modela

ID	Drzava	Naziv
1		Hrvatska
2		Njemačka
3		Bosna i Hercegovina

Adresibilnost

- Adresibilnost je svojstvo relacijske baze podataka
- To znači da svaki pojedinačni podatak (ćeliju) u bazi podataka možemo **adresirati** (jednoznačno odrediti, pronaći) pomoću:
 - Naziva tablice
 - Vrijednosti primarnog ključa
 - Naziva stupca

Primjer adresibilnosti

- Primjer:

- Neka strukturu tablice Grad čine stupci IDGrad, Naziv i DrzavaID

- Neka je IDGrad primarni ključ

- Ako tražimo pojedinačni podatak **Berlin**, moramo znati naziv tablice (Grad), vrijednost primarnog ključa (6) i naziv stupca (Naziv)

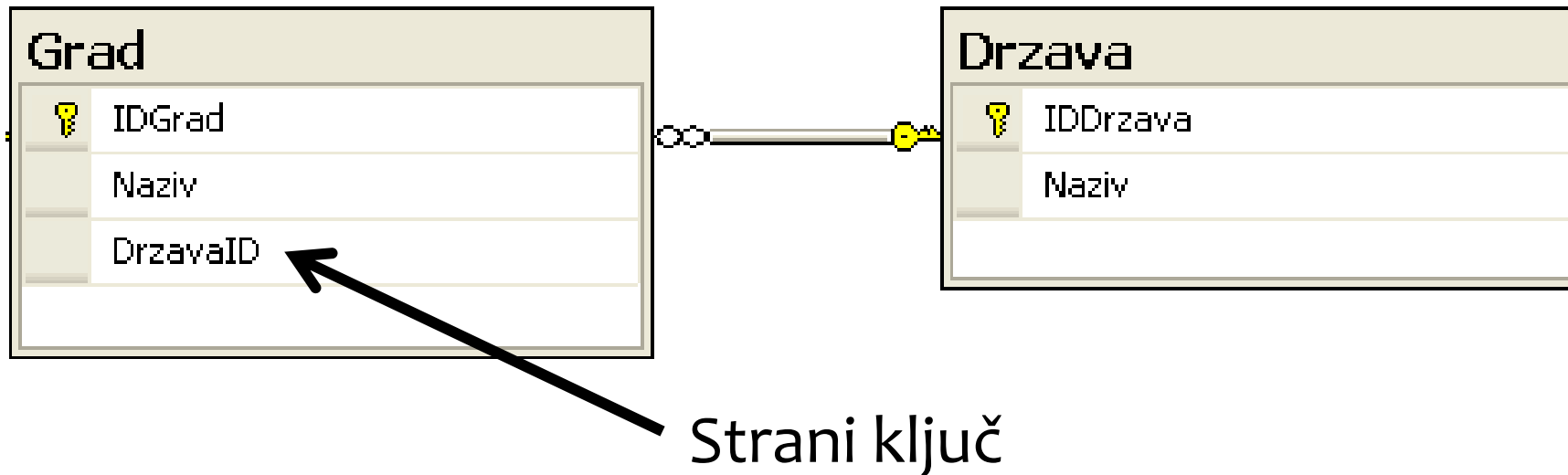
IDGrad	Naziv	DrzavaID
1	Zagreb	1
2	Osijek	1
3	Pula	1
4	Rijeka	1
5	Split	1
6	Berlin	2
7	Dresden	2

Strani ključ

- **Strani ključ** (engl. *foreign key*) se koristi za povezivanje tablica u semantičku strukturu
- Strani ključ čine jedan (ili više) stupaca koji referenciraju primarni ključ neke tablice
 - **Pozivajuća tablica** je ona koja sadrži strani ključ
 - **Ciljna tablica** je ona koja sadrži primarni ključ na koji strani ključ pokazuje
- Ako su svi primarni ključevi u bazi surogatni, onda su i svi strani ključevi surogatni
- Pozivajuća i ciljna tablica mogu biti iste:
 - Tablica **Zaposlenik** ima stupac **IDZaposlenik** (primarni ključ) i strani ključ **NadredjeniID** (strani ključ)

Primjer stranog ključa

- Tablica **Drzava** ima primarni ključ **IDDrzava**
- Tablica **Grad** ima primarni ključ **IDGrad**
- Tablica **Grad** ima strani ključ **DrzavaID** koji referencira primarni ključ **IDDrzava** iz tablice **Drzava**

Ograničenja vrijednosti

- **Ograničenja vrijednosti stupaca** u tablici koristimo da bismo spriječili unos neispravnih podataka u bazu podataka
- Odras zakonitosti iz realnog svijeta
- Dijelimo ih u dvije grupe:
 - Ograničenja neovisna o vrijednostima drugih stupaca:
 - Vrijednost stupca **GodinaRodjenja** ne može biti **2153**
 - Vrijednost stupca **BrojCipela** ne može biti **150**
 - Ograničenja ovisna o vrijednostima drugih stupaca (zavisnosti)
 - Ako je vrijednost stupca **GodinaRodjenja** jednaka **1992**, onda vrijednost stupca **GodinaRadnogStaza** ne može biti **30**
 - Ako je vrijednost stupca **GodinaRodjenja** jednaka **1951**, onda može!